

Twijfel en standvastigheid

Ik trok een streep:
tot hier, nooit ga ik verder dan tot hier.

Toen ik verderging
trok ik een nieuwe streep,
en nog een streep.

De zon scheen
en overal zag ik mensen,
haastig en ernstig,
en iedereen trok een streep,
iedereen ging verder. (Toon Tellegen)

Jacobus schrijft over beproevingen en standvastigheid - en ik voeg een gedicht toe over strepen trekken en ze een eindje opschuiven. Jacobus zegt 'wie twijfelt is als een golf in de zee, die door de wind heen en weer wordt bewogen. Wie zo aarzelend en onberekenbaar is bij alles wat hij doet, moet niet denken dat hij iets van de Eeuwige zal krijgen.' Maar in het gedichtje zie je mensen strepen trekken, er over heen stappen en verder gaan. Misschien gebeurt dat vanuit wispelturigheid of onzekerheid. Misschien is er sprake van voortschrijdend inzicht, en kan er daarom steeds een nieuwe streep worden gezet. Misschien werd die streep getrokken uit angst en afweer. Al die strepen hebben zo hun verhaal. Vermoedelijk heeft iedereen ergens wel een blocnote vol strepen. 'Tot hier en niet verder' kunnen mensen stoer roepen, om vervolgens te ontdekken dat er toch nog ruimte in lijf en hart is, mogelijkheden, ontwikkelingen.

Zo was dat gedichtje van Toon Tellegen over strepen een prettige herkenning voor iemand die erg ziek was en al meerdere malen het hoofd erbij neer had willen leggen. *Ik trok een streep en ik ging verder.* Die wonderlijke ervaring dat je denkt dat het 'op' is, dat alle rek er uit is, en dan vervolgens na een nacht slapen of een prettig bezoek je jezelf toch weer bijeengeraapt blijkt te hebben en verder gaat. Al strepen trekkend worden wij beproefd.

Onlangs zag ik een film waarin een man aan één stuk door verkeerde keuzen maakt (Woody Allen, Match Point 2005). Hij laat zich verleiden door geld en roem, verkwanselt trouw en liefde, en niet één keer, maar bij herhaling. Meerdere malen ben ik weggelopen van de televisie omdat het niet aan te zien was hoe hij steeds weer toezegde schoon schip te gaan maken, maar uiteindelijk toch bezweek voor de verleidingen waaraan hij zich had overgeleverd. Maar het meest verwarrende was dat de film zo is gemaakt dat je je als kijker toch met die man identificeert en hem niet laat vallen. Verschrikkelijk onthutsend om zelf dus ook in de grensoverschrijding getrokken te worden. En dat was dan nog film. In het echt kennen we genoeg verhalen over strepen die getrokken worden en vervolgens weer overschreden. Uitzichtloze relaties, verslavingen, leningen, wantoestanden in politiek of kerk. De beproevingen waar Jacobus over schrijft beperkten zich niet tot de eerste christenen die door andersdenkenden veracht werden. Ze zijn van alle tijden en uit ieders leven, in grote en kleinere afmetingen.

Standvastigheid is inderdaad, Jacobus, een fraai ideaal om naar toe te werken. Weten waar je voor staat. Staan voor wat je heilig is. Betrouwbaar zijn in het nakomen van toezeggingen op cruciale punten. Jacobus moedigt al die kleine huiskamer groepen, al die nieuwe gemeenten her en der in de diaspora verspreid, aan tot standvastigheid. Hij wil hen inspireren om de schat aan levenswijsheid die de

mensen hebben ontdekt door ontmoetingen met en verhalen over Jezus, niet los te laten, niet te relativiseren. Ga niet twijfelen, zegt Jacobus, maar hou je vertrouwen vast. Zoals Job zijn godsgeloof bewaart, en geprezen wordt om zijn standvastigheid wanneer hij al die rampen verdraagt die over hem afgeroepen worden. Ware beproevingen zijn het die afkomstig zijn van de duivel, die in het Grieks met *diabolos* wordt aangeduid, ofwel de tweedrachtzaaiër. De duivel dus als degene, datgene, dat een mens uit zijn heiligheid verleidt. Die de mens aan het twijfelen brengt. In het woord twijfel kun je het woord twee nog horen. Verdeeldheid, gespletenheid, verwarring. Midden in de Bergrede laat Matteüs Jezus zijn toehoorders dan ook oproepen om 'onverdeeld goed te zijn, zoals jullie hemelse Vader onverdeeld goed is' (Mt 5,48). Met 'onverdeeld' bedoelt Matteüs uit één stuk (dat is de letterlijke vertaling van het Griekse woord *teleios*), dus niet in tweeën. Laat je niet opsplitsen, maar wees evenwichtig. Zoals die rots een eindje verderop in de Bergrede, waarop het beter is je huis te bouwen, dan op het losse zand (Mt.7,24).

Het kan niet anders zijn dan dat Jacobus tot standvastigheid oproept omdat hij weet heeft van twijfel. Van aarzelingen. Van situaties waarin zelfs een religieus mens verdeeld raakt, en zich op zijn geloofsovertuigingen bevraagd voelt. Met geloof is immers ook twijfel gegeven. Geloof zonder twijfel is een zeker weten dat zich afsluit voor de kwetsbaarheid van verlangen en hoop. Bij geloof hoort twijfel. Alleen wie de twijfel kwijt is, raakt fanatiek. Dan wordt religieuze overtuiging tot een standvastigheid met 'hakken in het zand' en dus vooral geen duimbreed toegeven. Of tot fundamentalistische halsstarrigheid. Vandaag de dag kunnen we niet meer over standvastig geloof spreken zonder te beseffen dat er kwaad berokkend kan worden met heilige overtuigingen. Twijfel daarentegen geeft ruimte voor kritiek en houdt zodoende scherp. En bovendien schenkt twijfel je de vreugde van het steeds weer opnieuw hervinden van vertrouwen. Zonder beproeving is geloof weinig waard. Wie zich niet meer beproefd voelt, omdat hij zich geharnast weet met zekerheden en absolute waarheden, gaat voorbij aan het vertrouwen dat vertrouwen is doordat het steeds weer opnieuw vorm krijgt.

In het onlangs verschenen boek *Lof der twijfel* onderzoeken de schrijvers hoe we overtuigingen kunnen koesteren zonder daarbij fanatiek te worden (Peter Berger & Anton Zijderveld, *Lof der twijfel*. Cossee 2010). Twijfelen helpt, concluderen ze. Maar niet over alles, want dan blijft er alleen leegte over. Mensen hebben idealen nodig om na te streven, passies die inspireren, overtuigingen die het leven richting geven. Is er dan een inzicht, zo vragen deze denkers zich af, dat alle mensen zouden kunnen delen, dat boven de twijfel verheven is en geen fanatisme hoeft op te roepen? Wikkend en wegend, al strepen trekkend dus, komen de schrijvers uit bij de Gulden Regel die door rabbijn Hillel werd gegeven als samenvatting van de hele Tora: 'wat gij niet wilt dat u geschiedt doe de ander niet'. Goh, denk ik dan, dat zit wel heel dicht bij wat wij hier almaar oefenen.

De eerste christenen werden 'mensen van de weg' genoemd. In de Handelingen worden de volgelingen van Jezus zes keer zo aangeduid. Als mensen die een spoor volgen, die een weg weten door het leven heen. De weg die Jezus in aansluiting bij de joodse leefregels voorleefde, is ook niet zonder twijfel of, streepjes. Maar zijn weg trekt in het midden van de rijbaan niet een enkele streep, maar zelfs een dubbele streep: hier mag je niet overheen! Eer God en heb uw naaste lief, zoals u zelf lief gehad wilt worden. Of zoals blijkt uit zijn daden van medemenselijkheid: liefde als laatste en eerste woord. Dat zijn strepen waar niet mee te schuiven valt. Of waar op zijn minst niet mee geschoven zou mogen worden. Als we elkaar met zijn allen op die streep zouden kunnen ontmoeten...